

Бут Ілля Олександрович

Національний університет «Одеська юридична академія»,

старший викладач кафедри цивільного процесу,

кандидат юридичних наук

ЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНІ ЗАХОДИ В ТРЕТЕЙСЬКОМУ РОЗГЛЯДІ: НОВЕЛИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Зазвичай, вжиття заходів щодо забезпечення позову або доказів розглядаються в науковій літературі як заходи сприяння третейському розгляду з боку держави [1, с. 7]: гарантуючи сторонам право передачі вирішення спорів на розгляд недержавного «приватного» суду, держава зобов'язується в подальшому визнати таке рішення, однак межі і форми сприяння третейському розгляду вирішуються кожною державою по-різному і можуть бути як суттєво обмежені (фактично залишаючи розгляд спору в приватно-правовій площині), так і максимально розширені, наближаючи третейський розгляд до судового розгляду.

Можливість забезпечення позову під час третейського розгляду передбачена ст. 40 Закону України «Про третейські суди»: якщо сторони не домовилися про інше, третейський суд може за заявою будь-якої сторони розпорядитися про вжиття стороною таких забезпечувальних заходів щодо предмета спору, які він вважає необхідними, з урахуванням положень цивільно-та господарсько-процесуального законодавства, а також витребувати від будь-якої сторони надати належне забезпечення позову у зв'язку з такими заходами [2].

Конкретні заходи забезпечення позову вказуються у відповідній ухвалі третейського суду і можуть бути скасовані в подальшому як іншою ухвалою, так і вказівкою про скасування таких заходів у самому рішенні. Регламентом Третейського суду при Торгово-промисловій палаті України вказано, що у разі

необхідності примусової реалізації ухвали третейського суду про забезпечення позову сторони можуть звернутися до суду загальної юрисдикції для отримання виконавчого документа [3], хоча слід зазначити, що чинним законодавством не передбачено видачі виконавчих документів на примусове виконання ухвал третейських судів.

В той же час, ухвала третейського суду про забезпечення позову сама по собі не є виконавчим документом відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», не передбачено і порядку їх звернення компетентним судом до примусового виконання шляхом видачі виконавчого листа. Тому зазвичай третейськими судами при вирішенні питання про забезпечення позову використовується надана їм можливість розпорядитися про вжиття забезпечувальних заходів щодо предмету спору, які третейський суд вважає необхідними, а також зобов'язати будь-яку сторону надати належне забезпечення у зв'язку з такими заходами, тобто не накладаючи жодних заборон відчуження, які б підлягали реєстрації (наприклад, це може бути надання речі чи грошових коштів на зберігання третейському суду тощо). Фактично, за відсутності відповідальності у разі порушення такої ухвали, норма щодо можливості забезпечення позову залишається декларативною, оскільки не передбачено іншого порядку її реалізації, окрім добровільного.

Ефективність заходів забезпечення позову третейським судом раніше забезпечувалася наявністю можливості внесення до Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна відомостей про накладення (зняття) заборони та арештів на об'єкти нерухомого майна на підставі заяви про реєстрацію (вилучення) обтяження об'єкта нерухомого майна, що подавалася третейським судом. Однак з внесенням та набранням чинності змін до Положення про Єдиний реєстр заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, з 02 червня 2008 року третейські суди втратили можливість вжиття заходів забезпечення позову щодо нерухомого майна у такому порядку.

В той же час, новою редакцією ЦПК України (Глава 10 «Забезпечення позову») було по-новому врегульовано можливість забезпечення позову, поданого до третейського суду (хоча вищевказана ст. 40 Закону України «Про третейські суди» не була змінена чи виключена). Отже можна зробити висновок, що зацікавлена особа (позивач в третейському розгляді чи особа, що планує подати позов до третейського суду, або ж відповідач за зустрічним позовом) можуть обрати спосіб забезпечення позову: або третейським судом відповідно до Закону України «Про третейські суди», відповідного регламенту третейського суду чи рішення третейського суду *ad hoc*, або ж звернутися до державного суду в порядку, передбаченому ЦПК України [4].

Заява про забезпечення позову у справі, яка передана на розгляд третейського суду, подається до апеляційного суду за місцезнаходженням третейського суду, місцезнаходженням відповідача або його майна за вибором заявника, до якої додається:

- 1) копія позовної заяви до третейського суду або іншого документа, подання якого започатковує процедуру третейського розгляду згідно з відповідним регламентом третейського суду;
- 2) документ, що підтверджує подання такої позовної заяви або іншого аналогічного документа згідно з відповідним регламентом третейського суду;
- 3) копія відповідної угоди про передачу спору на вирішення третейського суду;
- 4) документи, що підтверджують сплату судового збору.

Оскільки заходи забезпечення позову в третейському розгляді вживаються державним судом в загальному порядку та з підстав, встановлених ЦПК України, певних відмінностей в цьому питанні не прослідковується, однак процесуальне законодавство встановлює, що такі заходи забезпечення позову скасовуються у разі відмови у розгляді такої справи або припинення її розгляду третейським судом, ухвалення третейського рішення про відмову в задоволенні

позову, припинення участі або невчинення особою, за заявою якої забезпечено позов, дій щодо участі в третейському розгляді, або з інших підстав, що свідчать про втрату необхідності у забезпеченні такого позову. Цивільним процесуальним законодавством передбачено також можливість відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, відповідачу або іншій особі, чії права або охоронювані законом інтереси порушені внаслідок вжиття заходів забезпечення позову, у випадку ухвалення рішення третейського суду щодо повної або часткової відмови у задоволенні позову. Реалізується дана можливість шляхом подання відповідного позову до особи, за заявою якої такі заходи забезпечення позову вживались.

Щодо оскарження ухвал про вжиття заходів забезпечення позову можна зазначити, що певні складнощі можуть виникнути й в процесі оскарження та скасування такого роду процесуальних документів. Третейське законодавство взагалі не містить положень щодо можливості оскарження чи скасування ухвал про забезпечення позову, винесених третейськими судами, а тому врегулювання даного питання покладено на регламенти третейських судів. Так, Регламент Третейського суду при АУБ встановлює, що питання про скасування заходів забезпечення позову вирішується третейським судом із зазначенням про це в рішенні чи ухвалі. Тобто очевидно, що той самий склад суду може скасувати власну ухвалу (як за заявою позивача, скаргою відповідача чи за власної ініціативи) [5]. Однак, як відомо, вживання конструкції «третейський суд» в такому контексті може означати не тільки можливість вжиття забезпечувальних заходів складом третейського суду, але й його головою до формування складу суду (як це прямо закріплено в Регламенті Третейського суду при ТПП України). У зв'язку із цим постає питання, чи може склад третейського суду скасувати заходи забезпечення позову, що були вжиті головою цього ж третейського суду? Такі дії видаються цілком можливими, оскільки відмінність процесуальної форми третейського розгляду від цивільного процесу дозволяє

приймати частину процесуальних рішень (за деякими регламентами – про відкриття провадження, про встановлення компетенції на розгляд справи тощо) не тільки складом суду, але й головою третейського суду.

В той же час, ухвали державного суду про забезпечення позову, заміну заходів забезпечення позову, скасування забезпечення позову, відмову в скасуванні чи заміні заходів забезпечення позову або відмову у забезпеченні позову, вжиття заходів зустрічного забезпечення або зміну чи скасування зустрічного забезпечення підлягають апеляційному оскарженню до Верховного Суду, який переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних судів, ухвалені ними як судами першої інстанції.

Список використаної літератури:

1. Курочкин С. А. Государственные суды в третейском разбирательстве и международном коммерческом арбитраже / С. А. Курочкин. – М.: Волтерс Клувер, 2008 – 296 с.
2. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 року №1701-IV (із зм. і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №35. – Ст. 412.
3. Регламент постійно діючого Третейського суду при ТПП України [Електронний ресурс] / Торгово-промислова палата України. – Режим доступу: <http://www.ucci.org.ua/arb/3rdtrib/ua/rules.html>.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року №1618-IV // Офіційний вісник України: офіційне видання. – 2004. – №16. – Ст. 1088.
5. Регламент постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків [Електронний ресурс] / Постійно діючий Третейський суд при Асоціації українських банків. – Режим доступу: http://tretsud.aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=11.